

tomaattisesti hakee parhaan vaihtoehdon, näinhän mm. NLP ja logoterapia meille opettavat.

Edelleen teos paljastaa, kuinka riippuvuudet voivat muuntua toisikseen millaisina yhteyksinä tahansa, sekoittua keskenään tai jäädä kiertämään addiktiivis-neuroottisia noidankehiä. Hoito voi auttaa noiden noidankehien purkamisessa. Hoidon ei tarvitse olla vuosia kestävä, analyyt-

tistä, vaan lyhyet terapia-muodot, kuten kognitiivinen tai rationaalis-emotionaalinen toimintatapa, voivat johtaa tulokseen. Mutta itse keksittyjen oivallusten kautta eteneminen antaa siis useimmiten parhaan ja kestävimmän tuloksen.

Anja Koski-Jänneksen ja hänen työtoveriensa saavutus on tähän asti kattavimman ja monipuolisimman (väli)yhteenve-

don suomenkielinen toteutus. Kirjasta on vaikea löytää kielteistä sanottavaa.

ILKKA HALONEN

ANJA KOSKI-JÄNNES
MITEN RIIPPUVUUS VOITETAAN
KEURUU: OTAVA, 1998

IHMISTEN SURMAAMISEN AATEHISTORIAA

Hyvä lukija, mitä pidät siitä ajatuksesta, että maapallon suurimmaksi ongelmaksi katsottaisiin ihmisten eriarvoistaminen? Tuon sanan merkitykseksi sovitakoon ihmiskunnan kykyjen erilaistaminen joidenkin ulkoisten ja asiaan vaikuttamattomien ominaisuuksien vuoksi. Parhaimmillaan eriarvoistaminen on alistettujen kansojen säällistä kohtelemista ja huonoimmillaan niiden surmaamista.

Jatkat lukemista, mikä tarkoittaa, että sinussa on toivoa.

Aatehistorioitsijat Pekka Isaksson ja Jouko Jokisalo taas jatkavat siitä, mihin he pääsivät kirjassaan Kallonmittaajia ja skinejä (ks. tämän lehden numeroa 3/99). Viidestä kirjoittajasta kohoaa ykköseksi Jokisalo artikkelillaan Suvaitsemattomuuden perintö, valistus ja rasismi, jossa hän tuntuvasti tarkentaa nimenomaan valistuksen antia. Isaksson on samoilla linjoilla puheenvuorossaan John

Locken ihmisoikeusteoriasta.

Mitä Jokisalo väittääkään? Hän esittää teesin siitä, että eurooppalainen valloituspolitiikka tuhosi Amerikan 80 miljoonasta asukkaasta (n. vuonna 1500) arviolta 70 miljoonaa (n. vuonna 1550). Kysymys oli ranskalaisen Tzvetan Todorovin mukaan siitä, että ”20. vuosisadan yhtäkään suurta joukkomurhaa ei voi verrata tämän verityön kanssa”. Max Jakobson päätyy tuoreessa kirjassaan Väkivallan vuodet 1900-luvun osalta vielä suurempaan määrään, josta vastuun kantavat ennen muita kansoja Neuvostoliitto ja Kiina. Hän ei kuitenkaan suhteuta huikeaa lukuaan aikakauteen, jolloin koko ihmiskunnan väkiluku oli vain pieni osa nykyisestä.

Poikkeuksellisen jännittävää on lukea, että rasismien syntymistä voidaan määrittellä ajallisesti, mutta ksenofobian (muukalaispelon) ei. Rasismien kaltaista

käytöstä tai ainakin ajattelua on esiintynyt kautta ihmiskunnan historian, mutta Intian kastilaitos, vanha rasismien luonteisiin rakenteisiin perustuva hierarkkinen alistamisjärjestelmä, on noin 3 500 vuotta vanha.

Modernin rasismien historiaa ja valistuksen paradoksaalista roolia tasa-arvon edistäjänä ja tieteellisten rotuteorioitten ”kättilönä” ei voida ymmärtää ilman ristiretkien, espanjalaisen *reconquistan* ja siihen liittyneen juutalaisten karkotuksen sekä vuonna 1492 alkaneen Euroopan ekspansioon merkitystä. Euroopan ekspansioon helppous – ainakin näennäinen – sekä laajojen siirtomaa-alueiden halluunotto synnyttivät eurooppalaisen valtaväestön piirissä toisaalta suunnatonta ylivoimaisuuden tunnetta ja toisaalta alkuperäisväestöjen syvää halveksuntaa. Jokisalo jättää tässä yhteydessä, kaunistaa kyllä, sanomatta, että nuo piirteet elä-

vät vielä tänäänkin, vaikka alkuperäisistä muodoistaan suuresti muuttuneina.

Kristinuskon Jokisalo katsoo hillinneen rotuteorioiden ylivaltaa korostamalla, että kaikki ihmiset ovat yhden alkuparin jälkeläisiä ja Jumalan edessä tasa-arvoisia.

Carl von Linnén Jokisalo paljastaa pohjimmiltaan rasistiksi, samoin David Humen, jonka mukaan mustat eivät ole kyenneet kehittämään teollisuutta, taidetta eivätkä tiedettä. Lähes 100 vuotta myöhemmin Joseph Arthur de Gobineau suurin piirtein yhtyi Humen ajatuksiin. Immanuel Kant edusti eittämättä valituksen itsekritiittistä ja Eurooppa-kriittistä suuntausta, mutta nämä tosiasiat eivät estäneet häntä purkamasta avoimesti omaa rasismiaan. Sama pätee

Georg Friedrich Wilhelm Hegeliin. Tässä siis oli vain poimintoja Jokisaloon tekstistä.

Jokisaloa voidaan moittaa siitä ja vain siitä, että hän on joutunut tiivistämään artikkeliaan liikaa. Rasismien aatehistoriaa huonosti tunteva lukija kaipaa perusteellisempia selvityksiä suurten miesten kirjoittelusta. Sanaparia suuret miehet en pane sitaatteihin, sillä valituksen ajalla on kaiken jälkeenkin arvokasta annettavaa, mutta ihmiskunnan vitsausta se ei kyennyt lannistamaan.

Poikkeuksia tosin oli. Jokisalo mainitsee myönteisinä tutkijoina Gottfried Herderin sekä veljekset Alexander ja Wilhelm von Humboldtin. Etenkin jälkimmäinen kykeni oivaltamaan, että sosiaalisen eriarvoisuuden taustalla olivat yhteiskunnalliset

prosessit eivätkä suinkaan perinnölliset tekijät. Mutta moniko pystyy edes tänään kirkkaasti näkemään kyseisen asian?

Auschwitz muutti kaiken, Jokisalo kirjoittaa. Mutta 1970-luvulla rasisminvastainen konsensus alkoi taas murtua. Sen prosessin tuotoksia on ”kulttuurinen rasismi”, vaarallinen vaa-
tustaja.

PERTTI HEMÁNUS

PEKKA ISAKSSON &
JOUKO JOKISALO (TOIM.)
ERiarvoisuus, VALISTUKSEN
LUPAUS JA RASISMI
HELSINKI: SUOMEN HISTORIAL-
LINEN SEURA, 1999

TIETOYHTEISKUNTA TULEE — OLETKO VALMIS?

Kaikille meille lienee tähän mennessä tullut selväksi, että elämme suuren murroksen aikaa ja että meidän sietää olla siitä kiitollisia. Kiitos tietokoneiden, Internetin ja kännyköiden (halleluja, Nokia) meistä tulee uuden, uljaan tietoyhteiskunnan dynaamisia virtuaalimestareita. Rakennamme mielikuvayhteisöjä, joiden välillä sukuloimme bittiavaruudessa. Hoidamme opiskelut, työn, arkiaskareet ja sosiaaliset kontaktit ajasta ja paikasta riippumatta nappeja pai-

nellen. Pihtiputaan mummokin ryhtyy postmoderniksi interaktivistiksi.

Tai sitten ei. Millaisena Suomi näyttäytyy tietoyhteiskuntakehityksen ja teknologiadeterminismin takana, jokapäiväisessä työssä, arjessa, maalla ja kaupungissa? ”Tietoyhteiskunta seisakkeella” -teoksessa kysytään, nousevatko kaikki suomalaiset samaan tietoyhteiskunnan pikajunaan. Teoksessa arvioidaan tietoyhteiskuntaa ja erityisesti sen teknologian ja strate-

gian tulkintoja paikallisten toimijoiden lähtökohdista.

Tekstien perusvireenä on ymmärrys teknologiasta yksityisten ihmisten, organisaatioiden ja instituutioiden tuotoksina ja tulkintoina. Kirjoittajat ovat strategisen johtamisen, tietojärjestelmien ja kulttuurin tutkijoita. Teoksessa liikutaan ylhäältä alaspäin, virallisesta epäviralliseen: tietoyhteiskuntastrategia-tekstien analyyseista siirrytään työelämään ja siitä edelleen arjen tulkintoihin ja